

TARIMSAL YAYIM'A YENİ BİR YAKLAŞIM: İNSANCIL TARIMSAL YAYIM

Yaşar AKTAŞ¹, Fatma ÖCAL KARA², Alper DEMİRDÖĞEN²

ÖZET

Bu çalışmada, tarımsal yayım olgusu için yeni bir anlayış geliştirilmiştir. Bu çözümlemenin amacı, kuramsal bir çerçevede ekseninde geliştirilen ölçütler ışığında, yeni bir tarımsal yayım yaklaşımı oluşturmak ve bu anlayışı tartışmaya sunmaktır. Geleneksel Tarımsal Yayım Anlayışı'nda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) bürokratları, taşradaki kuruluş yetkilileri ve tarımsal yayım alanındaki bilim insanları, tarımsal yayım çalışmasını, üretici insanı eğitecek bir nesne olarak görmektedir. Önerilen yeni yaklaşıma göre ise, tarımsal üretici insanlar, düşünen, sorgulayan, usunu kullanan, kararlar alan ve kararların sonuçlarına bilinçli katlanan, etkileşim özelliği olan ve birlikte eşit düzeyde çalışabilecek insan olduğundan bir özne olarak görülmektedir. Bu bağlamda "Geleneksel Tarımsal Yayım Yaklaşımı" ile "İnsancıl Tarımsal Yayım Yaklaşımı" tarımsal yayımın tanımı, felsefe, ilkeler, amaç, yöntem, program planlama, yayımcıların eğitimi, üretici-yayımcı ilişkileri gibi ana ölçütler temel alınıp kuramsal bir çerçevede çözümlenmiş ve karşılaştırılmıştır. Böylece, TKB'ce uygulanan ve göreceli özelleştirilen yayım çalışmalarının daha etkili ve verimli yürütülmesine katkıda bulunma öngörülmektedir.

Anahtar sözcükler: İnsancıl tarımsal yayım anlayışı, geleneksel tarımsal yayım anlayışı

A New Approach To Agricultural Extension: Humanitarian Agricultural Extension

Abstract

In this study, a new concept for agricultural extension is developed. The purpose of this analysis, in the light of criteria developed on the basis of a theoretical framework, is to create a new agricultural extension approach and to provide an environment for a discussion of this understanding. Traditional agricultural extension approach (typically performed by the bureaucrats from the Ministry of Agriculture and Rural Affairs, its country side representatives, and the scholars working in the field) describes the producer as an object to be trained. On the contrary, the new approach proposed sees the producer as a subject who can think, question, behave rationally, take decisions and consciously tolerate the consequences of these decisions, act interactively and harmoniously in a team work etc. In this context, both approaches of the "traditional agricultural extension" and "humanitarian agricultural extension" are analyzed and compared theoretically on the basis of main criteria such as the definition of agricultural extension, philosophy, principles, objectives, methods, program planning, training and producer-extensionist relations. In this way, it is expected that agricultural extension efforts applied and relatively privatized by the Ministry of Agriculture and Rural Affairs are carried out in a more efficient and productive manner.

Key Words: Humanitarian Understanding of Agricultural Extension, Traditional Understanding of Agricultural Extension.

Öğüt versem öğüdümü almazsın
Yürekte yareler türlü türüdür.
Pir Sultan Abdal

1. GİRİŞ

Bu çalışmada, tarımsal yayım anlayışına yeni bir gözle bakmaya çalışılacaktır. Başka gözle bakmayı gerektiren pek çok neden vardır. Birincisi İngiltere'de başlayıp ab'de kurumsallaşmış oradan diğer ülkelere ihraç edilen tarımsal yayımın toplumsal üretim boyutu, dünyada değişen ekonomik, toplumsal yapıyla uyumlu duruma getirilmesi bir gereksinime dönüşmüştür. Örneğin yalnızca birim alandan alınan verimi yükseltmek üreticilerin gönencini (refah) yükseltmenin olanaklı olmaktan çıktığı görülmektedir. Ne yazık ki, yerküre, çevre ve yoksul üretici kesimleri varolan toplumsal ekonomik düzenden büyük zararlar görmektedir.

İkincisi ise, dünyada, özellikle ab ülkelerindeki, bütünleşme ve uyumla ilintilidir. Bu özellikle ab ile yapılan müzakereler sonucunda belirlenen "Tarımsal

Yayım" hizmetinin özelleştirilmesi bağlamında daha da önemli bir yer edinmektedir. Yeni bir örgütlenme biçimi, çalışma yöntemi ortaya çıkacaktır. Yayım eyleminin metalaştırılması, yani alınıp satılan bir nesne özelliğine sokulması önemli toplumsal-ekinsel sorunları da ortaya çıkaracaktır. Türkiye'de tarımsal yayım anlayışı; örgütlenmesi, yürütülmesi ab ile uyumlaşması zorunluluk haline getirilmiştir. Bu çapraz uyumlaştırma zorunluluğu, tarımsal yayım varlığını şimdiye değinki biçimiyle sürdürmeyeceğine ilişkin bir gösterge değil midir?

Bu bütünde tarımsal yayım çalışma ve felsefesinde, özellikle Türkiye'de insan ögesinin gereğince yer bulduğu dillendirilebilir mi? Kuşkusuz bu bağlamda Tarımsal Yayım Bilimlileri ile ilgili bilim insanları olarak anlamlı bir sorumluluğumuzun bulunduğuna gönderme yapmak gerekmez mi?

Tarımsal Yayım'a yeni bir gözle bakma, varolan tarımsal yayımın tanımı, felsefe, ilkeler, amaç, yöntem, program planlama, yayımcıların eğitimi, üretici-yayımcı ilişkileri³ gibi ana özellikler ölçüt olarak ele alınıp kuramsal bir çerçevede

¹Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, KASTAMONU

²Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Osmanbey Yerleşkesi, ŞANLIURFA

çözümünecektir. Bu çözümler, ilginç çıkarımlar gündeme getirmektedir.

Kısaca, varolan tarımsal yayım anlayışı⁴ ve uygulamasındaki özellikleri algılayıp bu modelin üzerine kuramsal bir çerçeve ekseninde geliştirilen ölçütler bağlamında yeni bir tarımsal yayım yaklaşımı oluşturmak amaçlanmıştır.

2. TARIMSAL YAYIM KAVRAMI NEDİR?

Tarımsal yayım kavramı konusunda varolan anlam karışıklığı üç özellikte açıklanacaktır.

- "Tarımsal Yayım" kavram ve etkinliğini ne tarımsal üreticiler, ne de herhangi birey bunu açıklamadan anlamaktadır. Çünkü "Tarımsal Yayım" kavramı her ne denli öz Türkçe ise de açıklamaya gerek vardır. Bundan dolayı önce 'Yayım' sözcüğüne, arkasından Tarımsal Yayım'ın ne olduğuna açıklık getirmek yerinde olacaktır. Her ne kadar bilimdalının tam adı "Tarımsal Yayım ve Haberleşme" ise de burada öncelikle 'Tarımsal Yayım' kavramı açıklanacaktır. Yayım sözcüğü, yaymak yükleminden gelmektedir. Türkçe Sözlük (Türk Dil Kurumu, 1974) "Yaymak" eylemini beş ayrı biçimde tanımlamaktadır. Bunlardan ikinci tanım, "Birçoklarına duyurmak: Bu haberi acaba kim yaymış?" bu çalışma konusu ile ilgili bir anlama sahiptir. Bu yalın bir duyurma eylemini vurgulamaktadır. Derleme Sözlüğü'nde (Türk Dil Kurumu, 1979) bu ikinci anlam, biraz daha somutlaşmış biçimi ile şöyle belirtilmektedir: "Duyduğu sözü orada burada söylemek." Yaymak yükleminden türetilen "Yayım" sözcüğünü, Türk Dil Kurumu (1971), "Gazete, dergi, kitap gibi okumaya yarayan nesnelere basılıp dağıtılması, ya da dinlenecek şeylerin radyo ile yayılması, yayımlamak işi" olarak tanımlamaktadır.

Yayım sözcüğü ile her alanda birbirine karıştırılan bir de "yayın" sözcüğü vardır. Bu karıştırmanın nedenlerinin biri de bu iki sözcüğün kökteş olmasıdır. Biçim, ses ve anlam yakınlığı vardır. Türk Dil Kurumu (1974), "yayın" sözcüğü için "Gazete, dergi, kitap gibi yayımlanmış şeyler ya da benzeri araçlarla yayılan haberler, bilgiler" anlamına gelir demektedir. Yayım sözcüğü, bir eylem bildirir. Yayım ise, eylem sonucu oluşan üründür. Aslında sözcüğün sonuna gelen "M" harfi ona eylem niteliği verir⁵. Yalın bir örnekle belirlemek gerekirse, şu anda elinizde tuttuğunuz bu dergi bir yayım; onu birden fazla kişiye, kümeye ulaştırma eylemi ise bir yayımdır.

- İkinci neden ise, tarımsal yayım çalışmasının Türkiye tarımının doğal gelişim sürecinden oluşan bir etkinlik olmamasıdır. Başka deyişle, Amerikan İngilizcesi'nden 1938'deki I. Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi'nde ilk kez "Agricultural Extension" kavramının Türkçe'ye sözcük çevrilerek Tarım Bakanlığı'na kullanılmaya başlanması ile ilgilidir. Diğer deyişle kendi kültürümüzün bir ürünü değil, tersine abd'den ithal edilmiştir (Aktaş, 1976, S.5-6). Bu kavram, gerek Tarım Bakanlığı, gerekse ziraat fakültelerinde de bilimsel anlamda gereğince şimdiye değin Türkiye gerçekleri temelinde içi doldurulamadığından, Tarım Bakanlığı ve ziraat fakültelerinde önem ve anlamının hala gereğince anlaşıldığını ileri sürmek çok zordur.

-Üçüncüsü ise, bilim adamlarınca yapılan katkılara TKB tarafından gereğince özen gösterilmemesidir. Esasen TKB, tarımsal yayım konusunda başından beri belirleyici bir politika oluşturup yaşama geçirmede istekli ve başarılı olamamıştır⁷. Bunun nedeni, tarımsal yayım çalışması konusunda belirlenmiş bir politikanın olmaması idi. Bu da kuşkusuz özünde bir politikadır. Ancak bunun, tarımsal üreticilerin ve Türkiye tarımının çıkarına hizmet eden türden olduğunu ileri sürmek zordur.

2.1. Tarımsal Yayım'ın Tanımı ve Değerlendirilmesi

Özgün bir "Tarımsal Yayım" yaklaşımının anlaşılabilmesi için Tarımsal Yayım'ın tanımı, anlayışı, yöntemi vb. özellikler için yabancı ve Türkçe varolan yazılı kaynaklardan seçilmiş açıklamalara kısaca yer verilecektir.

Tarımsal Yayım'a (Agricultural extension work) abd kaynaklarında aşağıdaki iki işlev yüklenmiştir (Arensberg, 1954; Vilson ve Gallup, 1955).

- Kullanılabilir bilgilerin tarımsal işletmelerin ve hanelerin yönetimi için yayılması ve

- Bu tür bilgileri işletme ve hane koşullarına göre uyumlulaştırmaktır. Bu biçimiyle yayım eylemi, okul öğretiminden⁸ önemli noktalarda ayrılan yetişkin eğitiminin bir türüdür⁹.

Taluğ ve Tatlıdil (1993), Tarımsal Yayım'ı şöyle tanımlamaktadır: "... kullanılan tarım teknolojisinin yenileştirilmesi, üretim etkinliğinin ve gelirinin yükseltilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için, kırsal halka bir eğitimsel süreç içinde yardımcı olan hizmet ya da sistemdir." Tarımsal Yayım, en genel tanımı ile "çiftçi eğitimi"dir diyen Yurttaş (2000), "...tarımla uğraşan kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım etmek amacıyla yönelik, okul-dışı ve gönüllü bir eğitim sistemidir." biçiminde tanımlamaktadır. Kumuk (1995), FAO (1990); van den Ban ve Havkins'e (1988) dayanarak görece değişik bir tanım yapmaktadır. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü Yayım Dairesi Başkanlığı'nın 2005 yılında Çiftçi Eğitim ve Yayım Şube Müdürleri için düzenlediği eğitim notlarında tarımsal yayım şöyle tanımlanmaktadır: "Kişilerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönden kalkınmalarına yardım etme amacıyla yönelik, okul dışı ve gönüllü bir eğitim sistemidir."¹⁰

Değerlendirme denemesi

Yukarıda sunulan tanımların doğru ya da yanlışlığından çok, hangi bakış açısı ile bu tanım yapıldığı belirlenmelidir. Öncelikle bir saptama yapılmalıdır. Bu tanımlar, Türkiye koşullarında oluşturulmuş bilimsel bir anlayışın ürünü olmaktan çok, yabancı dildeki kaynakların önemli oranda Türkçe söylemi izlemine vermektedir. Bu da doğal olarak yeni bir bakış açısı oluşturma gereğini gündeme getirmektedir. Yukarıda sunulan tanımlarda göze çarpan üç özellik bulunmaktadır:

- Tarımsal Yayım'ın amaç ve işlev¹¹ özelliği açısından yapılmıştır.

- Tarımsal Yayım'ın diğer özelliklerine (felsefe, yöntem vb.) yer verilmemektedir. Örneğin üreticilerin etkinliğine yönelik bir özelliğe değinilmemektedir.

- Özetle tüm tanımlarda ortak bir nitelik göze çarpmaktadır. Bu da kamu tarımsal yayım örgütü (TKB) ve onun etkinliği açısından bakılmasıdır. Tarımsal yayıma, hükümetlerin tarım politikaları için siyasal bir araç rolü biçilmiştir.¹²

Bu tanımlarda vurgulanan önemli diğer bir özellik Tarımsal Yayım'ın bir sistem olarak görülmesidir. Ancak bunun ne anlama geldiği konusuna yer verilmemektedir.

Tarımsal yayım eylemi, TKB'nin tarımsal yayım uygulamasına bakıldığında "toplumsal, ekonomik, kültürel" yönden kalkınmalarına yardımcı olacak nitelikler görünmemektedir. "Gönüllü" sözcüğü de açıklanmaya muhtaçtır. Gönüllülüğün ne olduğu herkesin anlayışına bırakılmıştır. Ayrıca TKB'nin tarımsal yayım çalışmasında "teknoloji transferi", "eğitme" gibi özellikler önplana çıkmaktadır.

Ayrıca, bu tanımlarda sözü edildiği anlamda, Türkiye'de yayım eyleminin yürütüldüğünün söylenmesi de zordur. Çünkü kamu kuruluşlarının yayım çalışmaları; salt üretim tekniğini kapsamakta, işletme ekonomisine dayanmamaktadır. Yalnızca üretim tekniğine dayanan uygulamanın da gönenç düzeyini yükselteceğini varsaymak oldukça zordur. Kaldı ki, bu süreci etkileyen daha başka bir dizi etken bulunmaktadır.

Son çözümlemede tanımlarda, birbirinden görece farklı sözcükler kullanılsa da, tümünün özdeş bir bakış açısının bir ürünü olduğu söylenebilir.

2.2. Abd Modeli ve Türkiye'ye Girişi¹³

Yukarıda sunulan Tarımsal Yayım tanım ve anlayışlarının, Türkiye koşulları için uygun olmadığı görüşüne başından beri sahiptik. Ancak bunu nasıl dile getireceğimiz, nasıl gerekçelendireceğimiz, soruları bizi uzun zaman meşgul etti. Tarımsal Yayım abd koşullarında bir ideolojik araç olarak geliştirilmiş ve abd'nin etkisi altında olan uluslararası kuruluşlar ya da doğrudan abd ekonomik yardımları çerçevesinde diğer ülkelerin yönetsel yapısı içine eklenmeyi gerçekleştirmiştir. Bunun en tipik örneklerinden birisi de II. Dünya Savaşı sırasında abd'nin işgal ettiği Almanya Baden Vürttemberg eyaletindeki uygulama göstermektedir¹⁴. Bunun dışında Asya ve Afrika ülkelerinde bu modelin yaşama geçirilmesi için çaba verildiği bilinmektedir. Türkiye'de ise, daha önce değinildiği gibi, bu kavram 1938'lerde İngilizce'den sözcük sözcük çevrilmiştir. Atatürk'ün ölümüyle Türkiye'de gelişen toplumsal-siyasal yapının bir sonucu olarak abd çizgisinde bir dış politika izlenmeye başlanmıştır.

İlk kez 1942'de bu amaçla teknik tarım örgütü hayata geçirilmiştir. 1943 yılında yayım hizmetini yürütmek için 3 ilde "Teknik Tarım Teşkilatı" kurulmuştur (Şenocak,1967). 1950-1960 arasındaki Demokrat Parti döneminde tarımsal yayım alanındaki ilişkiler daha sıkılaşmış ve abd kurumları (4 K, Ev Ekonomisi gibi)¹⁵ birer birer bakanlık bünyesinde oluşturulmuştur. Sürekli olarak abd'li yayım uzmanları TKB'de bulunmuştur. Türkiye'de abd modeli çerçevesinde kırsal alanda yürütülmeye çalışılan projeler giderek Köy Yazını'na da yansımıştır¹⁶.

1957 yılında bir abd bursu ile abd'ye giden

Çalgüner (1957), dönüşünde bir rapor hazırlayarak Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanlığı'na sunmuştur. Ziraat Fakültesi Zirai Ekonomi Bölümü bünyesinde "Tarımsal Yayım¹⁷ ve Haberleşme" dersi konmuştur. Ancak dersi verecek uzman¹⁸ yoktur. 1964-1965 öğretim eğitim yılında Tarım Bakanlığı elemanı Cemalettin Şenocak dersi vermeye başlamış ve bu alanda hala yararlanılan bir kitap yazmıştır.

Türkiye'de tarımsal yayım çalışmalarına en büyük darbe, 1985'te gerçekleştirilen TKB yeniden organizasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Dünya Bankası'nın İsraili yayım uzmanı D. Benör'ün oluşturduğu "Ziyaret ve Eğitim" modeli İFAD ve İBRD'nin parasal desteğiyle TYUAP uygulanmıştır. Bu da Türkiye için önemli finans ve insan kaynağı savurganlığı yaratmıştır¹⁹.

2.3. Bu Yaklaşımın Özeleştirisi

Yukarıdaki bu belirlemeye şöyle bir yanıt verilebilir: "Bilim evrenseldir. Kuralları, işlevi, özellikleri her yerde geçerlidir." Kuşkusuz bu, evrensel genel bir kuraldır. Ancak bu kural, daha çok doğa bilimleri için doğrudur. Toplumbilimler için görelidir. Kuşkusuz diğer ülkelerin, özellikle tarımsal yayımın en geliştiği ülke olan abd'nin deneyimlerinden yararlanılmalıdır. Ancak öykünülmemelidir. Çünkü her toplumun kendi tarihsel toplumsal, ekonomik, ekinsel özellikleri belirleyicidir. Bu anlayışa da şöyle bir itiraz gelebilir: Tarımsal üretici insan olarak her toplumda benzer özelliklere sahiptir. Bu da göreceli doğrudur. Burada bizi ilgilendiren ortak olmayan özellikler olmalıdır. Kanımızca belirleyici olan da budur. Doku uyumsuzluğu burada ete kemiğe bürünmektedir. Bu anlayış, diğer ülkelerin deneyimlerinden, bilgilerinden yararlanılmamalı görüşünü kesinlikle içermez. Bu bağlamda, şöyle bir söylem geliştirilebilir: Diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanabilmek için de bir bakış açısı, bir kuramsal temelin olması kaçınılmazdır. Tersinde neden, nasıl yararlanılabileceği sorusunu yanıtlamak çok güç bir niteliğe dönüşebilir. Dahası böylece kısır bir öykünmenin de yolu açılır.

3. TARIMSAL YAYIM'IN FELSEFESİ VE ÇÖZÜMLENMESİ

Felsefe çok genel tanımıyla olgulara bir bakış, bir duruşu dile getirmektedir. Bu bölümde de TKB'nin üreticiye nasıl baktığı ve üreticinin sorununu kimin belirlediği sorularına yanıt aranacaktır.

3.1. Tarımsal Üretici Nesne Midir?

TKB bürokratları, taşradaki kuruluş yetkilileri ve daha önemlisi ziraat fakültelerinde tarımsal yayım alanındaki bilim adamları, tarımsal yayım çalışmasını, üretici insanı eğitecek bir nesne olarak görmektedir. Nesne ne demektir? Nesne, üzerinde hesapların yapıldığı yani kendisinin müdahale şansının bulunmamasıdır. Bu duruşun temelinde, TKB ve konu uzmanlarının üreticiyi algılama biçimi ya da tarihsel gerçeğin olabileceği düşünülebilir: Tarihsel gerçek de

Osmanlı Devleti ile bağlantılıdır²⁰. Üreticiler, Osmanlı'dan beri egemenliğin bir nesnesi olarak görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde, devletin halka bakışı, varolan eşitsizlik ortamını düzeltme ve tarımsal üreticiyi özne olarak görme çabaları, (örneğin toprak reformu girişimleri, Köy Enstitüleri gibi) güçlerini ideolojik olarak koruyan yerel güç odaklarınınca sürekli sekteye uğratılmıştır.²¹ Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası üreticileri nesne olarak görme iyice koyulaşmış; bu da bilinçli olarak algılanmaya başlamıştır.

3.2. Çözülmesi Öngörülen Sorunu Kim Belirlemektedir?

Üretici insanın nesne olarak görülmesinin sonucu olarak, onların sorunlarının ne olduğuna TKB belirleyip karar vermektedir. Taşradaki kuruluşları da bir araç olarak bunu kırsal alan insanlarına aktarmaya çalışmaktadır. Sorun böyle belirlenince, çözümünü de yine TKB'ce saptanmaktadır. Verilen imge kabaca şudur: Kamu kurumu olarak “*Ben, seni senden çok düşünmekteyim. Senin sorunlarını bulup çözmeye çalışıyorum. Senin şu sorunun vardır, ben sana bu sorunun nasıl çözüleceğini göstereceğim. Senin iyiliğin, esenliğin için ne gerekiyorsa, ben senin adına yapıyorum. Hem de ücretsiz! Sen bu konuda bana inanmalı, bana güvenmelisin, dediklerimi de harfiyen yapmalısın!*”

Özetle devletin bir kurumu, yönetim organı olan TKB ve taşra kuruluşlarının, ataerkil bir baba anlayışıyla hareket ettiği savı ileri sürülebilir²².

Tarımsal yayım projelerinde sürdürülebilirlik, başarı ve diğer etkenlerle birlikte, yukarıda iki özellikte dile getirilen (*Üreticiyi nesne olarak görme; sorunu ve çözümünü onun adına belirleyip çözmeye girişimi*) anlayışla yakından ilintilidir. Böylesi bir anlayışla yayım eylemini yürüten örgütün başarılı olma şansının, daha başından düşük olacağı söylenebilir. Özetle bakanlık, öz iş yaşamını sorgulamadığından, yayım hizmetinde üreticilere karşı olan sorumluluk ödevini algılamamıştır. Mesleğe, üreticiye saygı göstermeme, kendine olan saygının da düşmesine neden olmaktadır. Bu özelliğin demokratik çalışmaya, yaşama katkı sağladığı düşünülebilir mi? Üreticilerin nesne olarak görme ve sorunun çözümünü onun adına belirleme, son çözümlemede üreticilere güvenmemenin bir kanıtı değil midir?

4. TARIMSAL YAYIM ÇALIŞMA YÖNTEM ANLAYIŞI NEDİR?

Yukarıda ana özellikleri sunulan TKB'nin üreticilere bakış açısı, yayım felsefesini bütünleme bakımından uygulanan yöntemini de açıklığa kavuşmasında yararlı olabilir.

Tarımsal yayım, Türkiye'de uygulamada yaygın olarak enformasyon (bilgi), teknoloji aktarma

biçiminde anlaşılıp kullanılmaktadır. Oysa bu, bir galatı meşhurdur. Türkçesiyle herkesin doğru bildiği bir yanlışlıktır. Bize göre tarımsal yayım çalışmasının yöntemi, kesinlikle enformasyon/teknoloji aktarma değildir²³. Üretici insanın geliştirilip yetişmiş özgür bir güç durumuna gelmesini bir amaç olarak görme, tarımsal yayım anlayışımızın denektaşdır.

Tarım il müdürlüklerinde tarımsal yayım hizmeti, araştırma kurumlarında sorunlarla ilgili olarak elde edilen sonuçların tarımsal üreticilere aktarma işlemi olarak görülmektedir. “Okul dışı” ve “eğitsel bir süreç” olarak nitelendirilmektedir. Bu iki nitelendirme de ister istemez, bilgi ve teknoloji transferi sürecini anımsatmaktadır. Çünkü öğretimin temelinde enformasyon, teknoloji transferi bulunmaktadır. Araştırma kuruluşlarından²⁴ sağlanan en ileri bilgi ve teknikleri üreticiye sunma olayı bir teknoloji transferi işlemi olarak tanımlanabilir. Başka deyişle, bu bir yayım etkinliği değil, tam tersi bir *öğretme* eylemidir. Böylesi bir yayım çalışma yöntemi, üreticiyi nesne olarak görme anlayışının yöntem konusundaki doğal uzantısıdır. Bu tür bilgi ve teknikler üreticiye iletilindiğinde, üreticinin ilgi göstermediği de yaygın olarak bilinmektedir. Çünkü üreticinin bu tür bilgilere gereksinmesi yoktur; üreticinin ivedi sorununa çözüm getirmemektedir. TKB'nin sorun olarak gördüğü konuyu, üretici sorun olarak algılamamaktadır²⁵. Üreticiler, üretim sürecini yine bildikleri gibi sürdürmektedir. Bu, gereksiz bir teknolojik bilgi aktarmadır. Bunun sonuçları, üç özellikte dillendirilebilir:

- **Yayman üretici etkileşim ve etkisi:** Bu tür teknoloji aktarmanın temelinde üreticinin edilgen varsayılması, teknik bilgisinin eksik olması ve üretici insanı küçümseyen, *-başka deyişle kendini daha bilgili ve yüksek görme-* ona güvenmeyen otoriter anlayış bulunmaktadır. Üretici, yaymanın önerdiklerini yapmadığından yayman, üreticiye olumsuz tavır takınır.
- **Maliyet etkisi:** Bu tür yayım hizmeti pahalıdır; üretim sürecindeki sorunlarını çözemediğinden dolayı da etkisi düşüktür.
- **İnsan ögesinin geliştirilmesi ve üretim tekniğinin ilerlemesi:** Kırsal toplumda varolan toplumsal güçleri birleştirerek sorun çözümü ve insan ögesinin geliştirilememesinden dolayı üretim tekniği, kendi doğal akışı içerisinde kör topal ilerlemektedir.

Özetle TKB'nin, kendi çalışma felsefesini, eylemini sorgulama ve üreticiyi doğru değerlendirme gereksinmesinin olduğu savlanabilir mi?

İnsanı nesne olarak gören bir yayım anlayışından katılımcı bir yaklaşım beklenebilir mi?

Bu soruya iki bağlamda yanıt aranabilir. İlk olarak erk sahipleri, katılımcı bir tarımsal yayım hizmetinin sonuçlarını tarihsel deneyimler ışığında olumsuz değerlendirmektedir. Örneğin bugün

tarımsal yayım çalışmasında katılımcı uygulamaya alışan insanlar bunu siyasal yönetimde, ekonomik, toplumsal araçların paylaşımında da isteyebilirler. Bu da varolan erkin çıkarlarını tehlikeye sokabilir. Bu riskten dolayı Türkiye gibi ülkelerde katılımcı bir yaklaşımın topyekûn uygulanmasının ortamı oluşturulmaz.

İkincisi, üreticiyi nesne olarak gören anlayış, ayrımcılığa ağırlık verir. Örneğin “örnek çiftçilerle” çalışmayı önemser. Kimdir bu örnek çiftçi? Çoğunlukla orta üstü büyük işletme sahipleridir. Diğerlerine göre daha seçkin, eğitilmiş, statüsü yüksek vb özellikleri vardır. Daha iyi çiftçilerdir! Örnek olarak seçilmeyen üreticiler, çoğunlukla küçük işletme sahibi, eğitimi, toplumsal konumu, iletişim ilişkileri cılız olanlardır.

Böylesi bir ayırım ve uygulanan yayım çalışması sonucunda büyük işletmelerin ileri uygulamalarını örnek alınması istenen küçük üreticiler, çoğunlukla ellerindeki tek dayanakları olan küçük işletmelerini yitirirler.

Topraksızlaşan bu örnek olarak seçilmeyenler, sonuçta kente göç ederek, varoşları doldurup gettolaşır. Bu insan kümesinin toplumun üretici güçlerine katma dinamiğine sahip olmayan Türkiye'de lümpenleşir ve dahası mafyanın tetikçilerini oluştururlar. Bu yeraltı ve terör ekonomisine önemli bir katkıdır. Başka deyişle, geleneksel yayım anlayışı ile kırsal alanda belirgin bir farklılaşma yaratılmakta, geniş küçük üreticiler yığını bilerek savsaklanmaktadır. Anılan bu özellikler, anamalcı ekinin bir ürünüdür. Başka deyişle, tarımsal yayım anlayışı, geçerli olan toplumsal-ekonomik dizgeyle çelişmemektedir. Geleneksel yayım anlayışı, insanın gönencini yükseltmeyi öngörür ama insanı özgürleştirmeyi amaçlamaz. Bu biçimiyle geleneksel yayım anlayışı, tarımsal üreticilerle devlet arasında yüzyıllardır varolan çelişkiyi yumuşatabilir mi? Kırsal toplum ilişkilerinin demokratikleşmesine katkıda bulunabilir mi? Tüm bunlar, kamuca yürütülen yayım hizmetinin niçin başarılı olamadığına da işaret etmemekte midir?

Özetle tarımsal yayım hizmeti, siyaset dışı bir etkinlikmiş gibi algılanır ve öyle de sunulur. Oysa tam tersine, varolan siyasal ve geçerli olan egemenlik ilişkilerini güçlendiren bir etkisi vardır. Örneğin bilgi, tek yanlı aktarıldığında, bu bir tür hegemonyaya dönüşür. Yayman, üreticiye yararlı olmaz, yalnızca büyük şirketlerin kazancını artıracak bilgiler dayatılır. Ayrıca, üreticiler üzerinde kurulan baskı, onları insan olma niteliğinden uzaklaştırır.

5. TÜRKİYE İÇİN ÖZGÜN BİR TARIMSAL YAYIM YAKLAŞIM DENEMESİ

Yaymana ve müşterisi durumunda olan üreticiye bakış felsefesi ve bunların yaşama geçirilmesinde karşılaşılan sorunlara çözüm getirecek özgün bir Tarımsal Yayım taslağı aşağıda tartışmaya

sunulmaktadır. Bu modelin oluşturulmasında H. Albrecht'in (1969) Tarımsal Yayım anlayışı, Eric Berne'nin (Akkoyun, 2007) “işlemsel çözümleme yaklaşımı”, insanı odağına koyan Alevilik Bektaşılık (Birdoğan, 1990), Köy Enstitüleri'nin “köyü içten canlandırma” (Tonguç,1998) ve Freire'nin (1980) “özgürleştirici eğitim” özelliklerinden yararlanılmıştır.

5.1.“İnsan Odaklı” Kavramı Ne Anlama Gelmektedir?

Tarımsal Yayım anlayışının ve sürecinin odağında insan vardır. Ancak insan ögesi, bir yanda insan olarak üreticinin kendisi, toprak mülkiyeti ve diğer sorunları, yaşantısı, gelişme gizilgücü ile diğer yanda belirlenmiş amaçlar doğrultusunda iletişim araçlarını kullanan, sorun çözümüne yönelik eğitilmiş bir özne olarak yaymanı kapsamaktadır. Bu iki insan kümesi, tarımsal yayım sürecinin odağını oluşturmaktadır. Aralarında özne-özne ilişkisi vardır. Bu ilişki, karşılıklı güvene dayanmaktadır.

Tarımsal yayım hizmeti, yalnızca hükümetlerin siyasal, bürokratik amaçlarına, öngörülerine göre değil, tersine tarımsal yayım çalışmasını birlikte çalışacağı tarımsal üretimi gerçekleştiren insan kümesinin gereksinmesi, sorunları, talepleri doğrultusundaki düşünce ve eylemleri içermelidir. Ayrıca üreticinin gerek içselleştirdiği toplumsal, gerekse üretim sürecine bağlı davranışını değiştirmek için güdüleyerek bir girişimci gibi etkinleşmesine ortam sağlayarak onun gerekli iş, işlem ve davranışları hayata geçirmesini kolaylaştırmalıdır. Bu anlamda, tarımsal yayım çalışması ile toplumun en alt katında bulunan üreticinin topluma, ekonomik yaşamla bütünleşmesine katkı sağlayabilecektir. Tarımsal yayım çalışması, yukarıda öngörülen amaçlar için yalnızca bir araçtır.

Bizim burada oluşturmaya çalıştığımız tarımsal yayım anlayışının mantığı, felsefesi Türkiye'de sanat ve eğitim alanlarında altmış yıl önce dile getirilmiştir. Ancak onların dillendirdiği köklü anlayışın, hükümet ve yetkili kamu kuruluşlarınca anlaşıldığını, dikkate alındığını ileri sürmek olanaklı değildir. Türkiye'nin yetiştirdiği çok değerli iki büyük insanın, ayrı alanlarda olsa da, özdeş noktaya yönelik görüşlerini kısaca aşağıda sunmak istiyoruz.

Muhsin Ertuğrul'a “Oyunlarınız, halk düzeyinin üstünde” biçiminde yakınmalar gelir. Büyük sanatçı, duyduğu sızlanmalara şu karşılığı verir: **“Tiyatroyu, halkın düzeyine indirmeyi değil, halkı tiyatrunun düzeyine yükseltmek gerekir.”** (Ertürk, 2006).

Bu yalın ama köklü tanı, sanatta olduğu gibi Tarımsal Yayım için de doğru yol değil midir? Bu da ancak üretici insanın bir özne olarak algılanması ve kendi sorunlarının çözümünün ilk adımı olacak olan soru sorma, sorununa çözüm için yaymana başvurabileceği iklimin oluşturulmasıdır. Böylesi bir ortam oluşturulabilir mi, sorusu sorulmalıdır. Bize

göre, bu ortam oluşturulabilir.

Orhan Burian, (Anonim, 2004), 1950'lerde hükümetin başlattığı okuma yazma kampanyasının başarısı için şu öneride bulunmuştur. 'Biz sizlere şunları öğretmeye geldik,'diyerek halka gitmeyiniz; onları türlü yollardan ikna ediniz ki, kendileri, '**Gelin de bize şunları öğretin**' desinler.

Burian'ın bu köklü görüşünde de Ertuğrul'un özdeş felsefe ve yaklaşımı bulunmaktadır. Üreticilerin, TKB taşra örgütlerine başvurarak birim alandan en ekonomik ürün elde edilmesi tekniklerini "**Gelin de bize şunları öğretin**" demesi için gerekli ortam yayman ve üretici arasında gerçekleştirilmesiyle olanaklıdır. Tarımsal üretici, traktörü ne için istiyorsa, yayımı da onun için istediği gün, yaymandan bir yarar görmüş olacaktır.

Benzer görüşler de Brezilyalı eğitimci Paulo Freire (1980) tarafından da dile getirilmiştir.

Yukarıda sunulan görüş bağlamında şu çıkarıma varılabilir: Yayman, üreticiyi üretim sürecinde değiştirmeye çalışması yerine, üreticinin kendisinin değişimini isteyeceği iklimi oluşturmalıdır. Dış dinamikler yerine, iç dinamikle gerçekleşmelidir. Bu; insana, yaşama saygı değil midir? Özetle "İnsancıl Tarım Yayım" değişimi, devingen biçimde anlama gibi bir işlevi vardır. Bu değişim dinamiği süreklilik gösterir.

5.2. Tarımsal Üretici İnsanları Özne Olarak Görmek Ne Demektir?

Özne, ne yaptığını bilendir. Nesne ise, hakkında karar verilir. Bize göre, tarımsal üretici insanlar, düşünen, sorgulayan, usunu kullanan, kararlar alan ve kararların sonuçlarına bilinçli katlanan, etkileşim özelliği olan ve birlikte eşit düzeyde çalışabilecek insanlardır. Temelinde onun güvenilir olduğuna işaret ettiğinden de öznedir. Üretici insanı nesne olarak görme felsefesi, yayım hizmetinin başarısız olmasının ana nedenlerinden biri olduğu savlanabilir. Oysa yayım hizmetinin, öncelikle yaratıcı bir özne olarak üreticiyi felsefesinin ve etkinliğinin odağına yerleştirilmesi gereğini savunmaktayız²⁶. İnsancıl Tarımsal Yayım, üreticinin insan olma hakkını destekler, üretim sürecinde karar vermede özgürleşmesi ortamını yaratır.

5.3. İnsancıl Tarımsal Yayım Yaklaşımının Varsayımları Nelerdir?

Albrecht (1969) uygulanan tarımsal yayım çalışmasını soyutlayarak bir modele dönüştürmüştür. Bu model, varolanın görünür, algılanabilir, anlaşılabilir duruma getirmiştir. Ancak bu bakış açısı da Türkiye ve diğer ülkelerde örgütlü tarımsal yayım çalışması yönündendir. Başka deyişle, devlet tarım politikasının doğal bir ögesi gibi görülmüştür. Bu bakış açısının, Türkiye'de tarımsal yayım hizmetinin başarı ve başarısızlığında kilit etkisi, belirleyiciliği bulunmaktadır. Bizim burada oluşturmaya

çalıştığımız yaklaşımı, Albrecht'in bir süreği olarak görmekteyiz. Aşağıda üretici ve yaymanlara ilişkin varsayımlar dillendirilmiştir.

5.3.1. Tarımsal üreticilere ilişkin varsayımlar ne olabilir?

Burada sunulmak istenen varsayımlar, iki ana varsayım altında ele alınacaktır.

Birinci anavarsayım: Üreticilerin tutuculuğu, ilgisizliği ve yaymanlarla eşit düzeyde ilişki kuramamasının ana nedeni, TKB'nin üreticileri nesne olarak görmelerinin sonucu küçümseyen, tarım politikası ve uygulamalarıdır. Alt varsayımlarsa, üç özellikte dile getirilecektir.

- Üreticiler tutucu mudur?

Tarımsal üreticiler sürekli, yaşam güvencesi veren üretimden kazanç elde edememe korkusu içinde yaşar. Bu da üreticileri, yeni üretim yöntemlerini, yeni ürünleri sınarken temkinli olmaya iter²⁷. Bu, "üreticilerin tutuculuğu" olarak yorumlanır, açıklanmaya çalışılır. Oysa bu bir neden değil, hükümetlerin tarım politikası ve kırsal alandaki toplumsal ekinsel ilişkilerin bir sonucudur.

- Üreticiler üretim tekniğinde bilgi açığı olduğunun bilincindedir.

Üretim tekniği, ekonomik üretim konusunda varolan bilgi ve diğer maddi kaynakların toplum içinde dağılımı yetersiz ve dengesizdir. Bu bilgi açığını kapatmada anlamlı sorunları vardır. Çünkü tarımsal yayım örgütü bu ortamı yaratamamaktadır.

- Üreticiler nesne olarak görüldüğünün ayrımindadır.

Bu nitelikte görülmelerinden rahatsızlık duymaktadırlar. Bu küçümsemekten dolayı yayman ile eşit düzeyde ilişki kuramamaktadırlar. Nesne olarak görülmenin sonucu olarak üreticilerin Türkiye toplumundan yalıtılmış olmaları daha pekişmiştir. Bu yalıtılmış olma durumu, diğer toplumsal-ekonomik etkenlerle birlikte üreticiler kümesinin değişimini, bilinçlenmesini engellemiştir. İnsanlıktan uzaklaştırmıştır. Üreticilerin, bu yalıtılma ve sonuçlarını aşacak toplumsal bilgi, deneyim ve örgütsel gücü bulunmamaktadır. Yalıtım, üreticiler üzerinde baskı oluşturmaktadır ve TKB'nin üreticileri toplumla bütünleştirmeye dayanan bir stratejisi yoktur. Varolan bu toplumsal koşullar bağlamında üreticiler, kendi içine kapanmışlardır. TKB örneğinde devlet ve kuruluşlarına olan kuşkusu pekişmektedir.

İkinci anavarsayım: Üretici, çevresinden gelen etkileri benimseyip benimsememe konusunda, üretimin ne olacağına kendisi karar verir. Çevreden etkilenme biçimini bile, üretici kendisi belirler; üretici bu tepkiyi vermekle kalmaz, çevredeki insanlara da uyarıcılar gönderir. Üreticinin yaşamında ne olduğu, ne olacağı kendinin gösterdiği davranışla belirlenir; üretici isterse, yeni kararlarla yaşamının hangi yöne gidebileceğini düzenleyebilir. Ancak bunun için gerekli iklim yoktur. Tarımsal yaşam gerçeklerinin

elde edilmesi sürecinde itekleyici güç; üreticinin yayman, diğer toplumsal kümelerle olan ekinse ve yayım ilişki ve iletişimidir.

5.3.2. Yaymanlara ilişkin varsayımlar

Bu konudaki varsayımlar, dört özellikte dillendirilecektir.

a) Üretici, sorunun ne olduğunu anlamamışsa, sorunun çözümüne etkin olarak katılması mümkün değildir. Çünkü üretici, ortada çözülmesi gereken bir sorun görmemektedir. Olmayan bir şeyle uğraşması da olanaklı değildir. Üretici için olmayan bir sorun bir hayaldir. Elle tutulamaz. Gözle görülemez. Sorun çözümündeki sorumluluk ona aittir. Bunun ortamını yayman hazırlamalıdır.

b) Yaymanın davranışı çoğunlukla otoriterdir. Üreticiye ne yapacağı konusunu dikte etmeye yöneliktir. Bu da üreticiler kümesince içsel tepkiyle karşılanmaktadır. Yayman dikte etme gücünün sınırına ulaştığında geçimini sağladığı tarımsal yayım çalışmasına ilgisi azalır, edilgenleşir. Sorumlu olarak da önerilerini yerine getirmeyen üreticiyi görür. Oysa bu bakış açısı, dar bir bakış açısından başka bir şey değildir. Üreticinin güncel sorunu karşısında yayman nasıl davranmalıdır? Nasıl bir yöntem izlemelidir? Üreticinin, yaymana bir sorunu için başvurduğunu varsayalım. Bu durumda yaymanın amacı, üreticinin güncel sorununu hiç zaman yitirmeden en kısa vakitte, en kestirme yoldan çözmesine yardım etme olmalıdır.

Yayman, çalışmasında uygun yöntemleri kullandığında, talep edilen bilgileri verdiğinde, üretici varolan sorunlarını kendisi çözebilir. Yayman, onun sorunu nasıl çözeceğine karar vermemeli, çözümünü nasıl gerçekleştireceğine üretici karar vermelidir. Bu, güvenle ilgilidir.

c) Her üretici için aşağıdaki özellikler vardır. Her yayman buna özen göstermelidir.

- Her bireyin duygusal olarak gelişme ve özerkliğini geliştirme eğilimi vardır.
- Her insan, bilerek ya da bilmeyerek karşılaştığı olay ve olgularda seçim yapar.
- Her insan, düşünme yeteneğine sahiptir. Tarımsal üretim sürecinde, tarım politikasında ne olup bittiğini kavrayabilme yeteneği vardır.
- Her insan, yaşamının akışını değiştirebilme yeteneğine sahiptir.

d) Tarımsal yayım hizmeti, varolan biçimiyle üretici için yapılan bir hizmettir. Üreticiyle yapılan bir çalışma niteliği yoktur. Bu durum tersine dönüştürülmelidir.

Özne-özne ilişkisi ancak karşılıklı güven ortamında gerçekleşir. Yaymanla üretici birbirine güvendiğinden kardeşlik anlayışıyla davranır. Çünkü her insan özgür; onur ve haklar bakımından eşittir. Bu da "yeniden insanlaşma süreci"dir.

6. İNSANCIL TARIMSAL YAYIM YAKLAŞIMI NEDİR?

İnsancılık, insanlık adına insanlarca yerküreden Silinmeyecektir.

Burada öncelikle yukarıda sunulan veri ve görüşler bağlamında niçin bir "insancıl model'e" gerek duyulduğu noktası açıklanacaktır.

Şimdilerde bulunduğumuz küreselleşme sürecinde insanlık, insan ögesi sıradanlaştırılıyor. Devlet eğitim politikaları yetenekli insan yetiştirmeyi gündeminden çıkarmış özelliktedir. İnsanlığı, insanı gözden çıkarma bilinçli bir özgörevin eylemidir. İnsan ögesinin sönükleşip pörsümesine karşın, insanın öneminin bin kez bile vurgulanması azdır. Yığınların eğitim düzeyinin düşürülmesinin sonucu olarak toplum içerisinde iletişim ilişkilerinin niteliği düşmekte ve her biri patlar bomba gibi gezer yüzler duruma getirilmektedir. İnsanlar, bu niteliksiz koşullarda insanlıklarını yitirmektedir. Başka deyişle, küreselleşme özgörevini düzenleyen uygulayanlar da insandır. Ancak bunlar, evrensel anlamda karar vericilerdir. Toplumu bu insanlık dışına götürme özgörevinden her türlü kazanç sağlamaktadırlar. Onlar, yığınlardan ayrıdır, onların üstündedirler. Bu durum şöyle de söylenebilir. Toplumsal, ekonomik, siyasal erki elinde tutan azınlık topluma, insanlığa verdiği daha fazlasını istemektedirler. Bu da insancılığın bitip tükenmesi anlamına gelmektedir. Bu uygulamayla yalnızca güncel duruma darbe vurulmayıp, insanlığa ve gelecek kuşaklara daha doğmadan insanlık dışı bir yaşam biçimi dayatılmaktadır²⁸. Burada özellikle vurgulanması gereken diğer önemli bir özellik de şudur: İnsanlığın, insancılığın ortadan kaldırılması süreci yığınlarca algılanmamaktadır. Özünde varolan ve sıradan insan oluşturma sürecinin doğal bir sonucudur. İnsancıl özelliklerin beslenmesi, uygarlığın bir göstergesi olarak görülebilir. Modern çağ denen bu evrede, insanlığın ilkelleştirilmesi ete kemiğe bürünmektedir. Tarımsal Yayım anlayış ve uygulamalarının bu süreçten olumsuz etkilenmemesi düşünülemez. Ancak bilim insanı olarak bu insanca olmayan koşullara karşı, insanı odağına koyan bir İnsancıl Tarımsal Yayım Anlayışı oluşturma önceliğimiz vardır. Bu, insanlık borcumuzdur.

Tüm bunlar da üreticilerin yayım çalışmasında nesne yerine, özne olarak görülmesiyle düzeltilebilir. Yayman ile üretici diğer deyişle, özneler arası birbirini karşılıklı anlamaya dayanan bir iletişim oluşturulacaktır. Bu içerik, kendine özgü iletişim biçim ve koşullarını doğurur. Buna "iletişimsel eylem" demektediriz. Bu iki özne kümesi tarafından, eşit yurttaş olarak, tarımsal üretimi etkileyen kararların birlikte alınabileceği iklim yaratılabilir. Bunu da "özgür karar verme iklimi" olarak tanımlıyoruz.

6.1. Tarımsal Yayım Hizmetinde İnsanın Yeri Nedir?

Bunlar, öncelikle iki özellikte bir araya getirilecektir.

a) Öncelikle insan doğuştan iyi bir varlık olarak doğar. Ancak yaşadığı toplumsal koşullar onu iyi ya da kötü olmasına yönlendirir. Bu anlayıştan çıkararak “*insan olumludur*” anlayışını ortaya koyan insancıl yaklaşım oluşturulmaya çalışılacaktır.

b) Her insan, ne yaparsa yapsın, kim olursa olsun, değerlidir, anlamlıdır, önemlidir. İnsanlar arasında eğitim, ekonomik konumu, bilgi, deneyim vb konularda farklılıklar vardır. Birinin daha az bilgi ve deneyime sahip olması, ekonomik durumunun düşük olması onun daha az değerli olduğunu kanıtlamaz. Birer canlı varlık olarak bütün insanlar birbirine eşittir. Mal, mülk, çok para, unvan da onu, daha iyi insan yapmaz²⁹.

Yayman, insan olarak, üreticiden ne daha iyi, ne de kötüdür. Yalnızca yayman, üreticiden yaşam alanı, öğretim düzeyi, örgütsel ilişkiler bakımından daha farklıdır.

Önerilen bu yaklaşımda yayman ve üretici iki ayrı insan, ancak eşit iki insan olarak görülmektedir. Doğuştan her ikisi de dokuz aylıktır. Aralarında bu bakımdan bir ayrım söz konusu değildir. Tamamen bilgisiz bir insan olamayacağı gibi, her şeyi bilen bir insan da olamaz. Bir çoban da, bir zootekniste kimi şeyleri kolayca öğretebilir.

Buna da “*eşit öğrenme iklimi*” denebilir.

Üreticinin, yaymandan beklentisi nedir?

Yalnızca yayman değil, üreticinin de yaymandan bir dizi beklentisi vardır. Bunlar şimdilik üç özellikte dillendirilebilir.

- Üretici, yaymanın kendi sorununu anlaması ve buna göre davranmasını,
- Yaymanın bu sorunla ilgili olarak yeterli bilgi ve deneyime sahip olmasını,
- Yaymanın, üreticinin karar verme özgürlüğü olduğunu benimsemesi ve buna göre davranmasıdır. Tersisi durumda üretici kendi bildiğini yapmaktadır. Yayman da bundan şikayetçidir. Oysa yaymanın mesleğine, eylemine karşı bir sorumluluğu vardır.

6.2. İnsancıl Tarımsal Yayım Yaklaşımının Uygulamadaki Etkileri Nedir?

Bu değişimler üretici, üretici-yayman ilişkisi ve tarımsal yayım çalışmasının niteliği gibi üç özellikte dillendirilebilir.

Üreticiler açısından

- Üreticiler, bunun farkına vardıklarında, kendilerini, TKB ve özel danışmanlık kuruluşlarına, yaymana bakış açılarını değiştirecektir.
- Özne olma durumunda, üretici insanın toplumsal, teknik becerilerinin gelişimi için gerekli ortam daha kolay oluşturulabilecektir.
- Bu koşullarda üretici, üretim tekniğini geliştirme ve

özsorunları ekseninde örgütlenme için düşünmeye yönelebilecektir.

Üretici yayman ilişkisi açısından

- Özne olma, üreticilerin yaymanla arasındaki kişisel ilişkileri güçlendirir ve kendi arasındaki kişisel iletişimi de üretim süreci bakımından olumlu etkiler. Böylece üreticiler, özgüven kazanacak ve üretimle ilgili her tür yeniliğe açık olabilecektir.
- Yayman, üreticiyi kendisine eşdeğer görecektir, ondan da yeni şeyler öğrenebileceğini benimseyecektir. Bu da özgüven kazanma ve güçlendirme sürecini destekleyecektir.

Tarımsal yayım çalışmasının niteliği açısından

- Tarımsal yayım hizmeti üreticiler için yapılan bir etkinlik olmaktan çıkacak, üretici ile birlikte, üretim için birlikte yapılır niteliği alacaktır.
- Program planlamada üretici, bu sürecin fikir oluşturma aşamasından başlayarak eşit olarak katılacaktır. Yayım hizmetinin değerlendirilmesi yalnızca bürokratik sayısal değerlendirme biçiminden sıyrılarak özne olan üretici kümesinin yayım eylemini değerlendirmesine dönüşecektir. Nitekim yayım çalışması, *katılımcı* bir nitelik kazanabilecektir. Böylece yayım çalışmasında görece demokratik ortamı doğuracaktır.

Yaymanın görevi, üreticinin güncel sorunlarına ilişkin bilgi, destek isteyeceği iklimi ve zamanı yaratmaktır. Üreticinin varolan ancak ayırımına varamadığı sorununun çözümü için güdülenmesi gerekmektedir. Bu gerçekleşir ve üretici sorununun çözümü için bilgi, anlaksal (zihinsel) destek³⁰ aramaya başlarsa, yayman ona kuşkusuz bilgi ve anlaksal yardım vermek zorundadır. Üretici bunun için gönüllü olarak yaymanı arayıp bulacaktır. Üretici, kendi girişim gücünü kullanarak canlanmış, kendi sorununun çözümünü eline almıştır. Yaymandan bağımsızdır, özgürdür. Ancak ondan kopuk değildir. Kendisini içinden canlandıracak ortamı bulmuştur. Her ikisi de eşdeğerdedir, özne-özne ilişkisi egemendir. İlişki, görece demokratiktir ve katılımcıdır. Bunu da “*üretici ve yaymanın içten özgür canlanma iklimi*” olarak adlandırmaktayız.

Bu varsayımların gerçekleşmesi durumunda şu ana değin geçerli olan tarımsal yayım kavramları da değişecek, yenileri oluşturulacaktır. Çünkü kavramlar, tüm ülkelerde üreticilerin nesne olarak görüldüğü bir anlayışla oluşturulmuştur. Özne-özne ilişkisini şimdiye değin varolan bu kavramlar karşılayamayacak, iyice sığlaşacaktır.

6.3. Geleneksel ve İnsancıl Tarımsal Yayım Anlayışları Nasıl Karşılaştırılabilir?

Bu karşılaştırma felsefe, ilke, amaç, yöntem, program planlama, yaymanların eğitimi ve insan ilişkileri niteliklerinde gerçekleştirilecektir. Önce bunların ne olduğu kısaca belirlenecek, arkasından yine bunların somut olarak ne anlama geldiği açıklanacaktır. “İnsancıl Tarımsal Yayım Anlayışı”, geleneksel yayım modelinde öznelere (üretici ve yayman) biçilen nitelikler, temelden değişmiştir: Güven, içten canlanma, eşit öğrenme, özgür karar verme, yeniden insanlaşma iklimi doğmuştur.

Aşağıda gerçekleştirilecek olan karşılaştırma,

Çizelge 1: Geleneksel yayım anlayışının özellikleri

Ölçüt	Özellik	Bu ne demektir?
FELSEFESİ	İnsana olumsuz bakar.	Üreticiler bilgisizdir! Yayman ise, verilen görevi yapan, enformasyon (bilgi) aktaran biridir. Bu, hem üreticiyi, hem de yaymanı bilinçaltı bir aşağılamadır.
	Üreticiyi nesne olarak görür.	Yayman, yalnızca ücret için mesleğini yapar. Üretici insan, bir masa gibi itiraz etmeyen, verileri, söyleneni dinleyendir. Üreticiden daha fazlası da beklenemez. Üreticiyi etkinleştirme öngörülmez, edilgin varsayılır, canlandırılmaz.
	Yayıma örgüt açısından bakar.	Yayman, çalışmasını salt yayım örgütünün direktifleri doğrultusunda yürütür. Üreticinin gereksinme ve sorunları, yayım çalışmasının içeriğini belirlemez.
İLKELERİ	Gönüllülük ortamı yaratmaz.	Gönüllü olmak, kağıt üzerinde vardır. Uygulamada tümünden boş verilir. Üreticinin sorununu çözemediğinden gönüllük için ortam hazırlamaz.
	Müdahalecidir.	Üreticiye sorunun çözümünde yardımcı olacağı diyerek, onun davranışlarını yönlendirir. Üreticinin özgürce karar vermesine ortam bırakmaz.
	Antidemokratiktir. Otoriterdir.	Her üreticinin yayım çalışmasına eşit katılımı gerçekleştirilmemektedir. Üreticiyle ilgili kararlar, üreticiden bağımsız verilir. Üretici ile olan iletişim biçimini, yayım örgütü üreticiye sormadan yalnızca kendisi belirler.
	Ulusal politikalar, üreticinin sorunundan hareket etmez.	Tarımsal alanda gereksinmeler ve sorunlar bürokratlarca ulusal politikalar kapsamında belirlenmekte ve ona göre de uygulanmaktadır. Üreticilerin gereksinme ve sorunları bu bütünde etkili olmaz.
	Katılımcılık yoktur.	Tüm kararlar ve değerlendirmelerde üreticinin görüş ve katılımı alınmaz.
AMAÇ	Üreticileri örgütleme gibi bir amacı yoktur.	Üreticiler birbirinin kuyusunu kazacağı ortam yaratıldığından, bir araya gelemmez. Bu nedenle örgütlenemezler.
	Doğayı ve ekonomik ilkeleri önemsemez.	Önemli olan birim alandan en fazla verimi almaktır. Bunun ekonomik ve çevresel etkilerini hesaba katmaz.
	Kadının adı yoktur.	Hizmet, ağırlıklı olarak erkeklere yöneliktir. Kadını dışladığı için de demokratik değildir. Demokrasi kaygısı da yoktur.
YÖNTEM	Yayman ve üreticiyi edilgenleştirir.	Verilen görevi yapan yayman, üretici ise, verilen bilgiyi uygulayan makine gibidir. Üretici ve yaymanı etkinleştirme öngörülmemektedir.
	Üretici için yapılır.	Üreticiyi bilgisiz sayar, bundan dolayı onu küçümser. Alınan kararlar ve uygulamalar üreticilerin iyiliği içindir. Ancak üreticilerin bunu isteyip istemedikleri araştırılmaz.
	Mekanik bilgi aktarılır.	Aktarılan bilgi, uygulamaya yönelik sorun çözücü nitelikte değildir. Üreticinin aradığı bilgi de değildir. Ağırlık öğrenmeye değil, tersine öğretmeye verir.
	Yaptırımcıdır.	Yaymanın verdiği bilgiyi üretici uygulamazsa, yayım çalışması kesilir.
PROGRAM PLANLAMAMA	Program planlamaya yabancıdır.	Uzun süreye dayalı bir program planlama yapma alışkanlığı yoktur. Üreticiyi tümünden program planlamanın dışında tutar.
	Dışlayıcıdır, ayrımcıdır.	Belirli işletme büyüklüklerine hizmet ederek, diğerlerini desteksiz bırakır. Eşitsizlik yaratır.
	Hükümetin tarım politikasını uygular.	Politikacılarca oluşturulan, üretici gereksinmelerine yanıt vermeyen konularda yayım eylemini gerçekleştirir. Bu politikalar, üretici çıkarları ile her zaman uyumlu değildir.
YAYMAN EĞİTİMİ	Eğitim soruna yönelik değildir.	Çoğunlukla eğitim, yapılmış olmak için yapılır. Üreticinin varolan sorununa ve yaymanın gereksinme ve sorunlarını yanıtlayıcı özellikte değildir.
	Eğitim ağırlıklı olarak kitapidir.	Eğitim, ağırlıklı olarak üretim tekniği üzerine ve teoriktir. Varolan sorunlara çözüm üretmek yerine kuramsal bilgiler verilir. Çünkü yaymanları eğitenlerin çözüm üretme alanında deneyimi yoktur.
İLİŞKİ	Yayman, kendini beğenmiştir.	Yayman, kendi işini beğenmez, acelecidir; kısa sürede sonuç elde etmek ister. Üreticiyi küçümser, onu önemsemez. Kendini sorgulamak alışkanlığı, eğitimi yoktur. Çünkü bu tarımsal yayım anlayışı bunu önemsemez, ortamını yaratmaz.

geleneksel yayım modelini kapsamaktaysa da, bu anlayışın bir türevi olan teknoloji transferini özgül olarak göz önünde tutmaktadır.

SONNOT

³ Aksinn, (1988) her yaklaşımda bulunması gereken özelliklere bizden farklı biçimde değinmektedir.

⁴ Şimdiye değin varolan ve uygulanan tüm modeller, bu

çalışmada geleneksel tarımsal yayım anlayışı olarak görülmektedir.

⁵ Türkay K. TDK Terim Uzmanı, sözlü görüşme. Ankara, 1976.

⁶ "Yayım" kavramı, Safranbolu çevresinde bir yemek türünün adıdır.

⁷ Son birkaç yıl içerisinde TKB'de tarımsal yayım alanında özverili çalışan genç meslektaşların bakanlık düzeyinde bulunan köhne kesimlerle önemli sıkıntılara sokulduğu da burada belirtilmelidir.

Çizelge 2: İnsancıl Tarımsal Yayım Anlayışının Özellikleri

Ölçüt	ÖZELLİK	BU NE DEMEKTİR?
FELSEFESİ	Tarımsal yayım sürecine insancıl açıdan bakar.	İnsancıldır. Çünkü en yüksek değer, insan sevgisidir. Kendi kendini yönetmeyi benimser. İnsan, üretimden öncedir. Üretim, insan içindir.
	İnsana olumlu bakar.	Yayman ve üreticinin kendi yetenek ve becerileri olduğunu, düşünerek çıkarımlara ulaşabileceğini, yaratıcı özelliklerinin varlığını benimser.
	Üreticiyi özne olarak görür.	Yürütülecek yayım çalışmasında üreticinin sorunlarını, gereksinmelerini, bulunduğu toplumsal ekonomik eğitsel özellikleri bağlamında birlikte planlar. Verilen görevi yapan yayman üreticiyi içinden canlandırarak etkinleştirir. İç dinamikleri eyleme geçirir. Gelişim ve değişim kendiliğinden oluşur ve sürer.
	Kendi kendine yardım anlayışı vardır.	Balık vermez, balık tutmayı öğrenmeyi birincil olarak uygular.
İLKELERİ	Demokratiktir.	Yayım çalışmasının içeriği, üreticiyle birlikte kararlaştırılır. Kararlar birlikte ve özgürce verilir. Doğal yol, yalnız ve yalnız demokrasiden geçer. Demokrasi de değişkendir. ³¹
	Eşitlikçidir.	Yayman ile üretici birbirine eşdeğerdir. İletişim, iki özne arasındadır. Biri diğerinden daha üstün değildir. Bilgi, paylaşım içindir, karşı silah olarak kullanılmaz. Toplumun erdemlik bilincine katkısı öngörür.
	Bilgi aktarmaz. Soru soracağı ortamı yaratır.	Yaymanın davranışı yeni bir şey öğretmek değildir. Onu öğrenmeye özendirir. Öğrenilen şey çabuk unutulur. Ancak öğrenme alışkanlığı olan kendi kendine öğrenmeyi bırakmaz. Talep ettiğinde bilgi verir. Bilgi talebi için iklim oluşturma temel ilkedir. Öğretmez, öğrenmeyi özendirir. Öğrenmeye hazır olacağı ortamı yaratır.
	Güncel soruna, gereksinmeye odaklı çalışır.	İyi niyetli kişisel isteklerden değil, üreticinin güncel sorunundan hareket eder; sorun bilinçlenmesini önemser.
	Gönüllülük ortamı yaratır.	Yayman ve üretici işini isteyerek yapar. Kendi kendilerini güdüler. Gönüllülük, bir iç güç olarak kendiliğinden oluşur. Temeli özgüvendir.
	Sevgi ve umudu sürekli her şeyin başında tutar.	Her şey ölümlüdür. İnsanın içindeki sevgi ölümlü değildir. Kötülük her zaman kötülüktür ve ölüme mahkumdur. Sevgi her zaman sevgidir ve sonuna kadar yaşar, Kıyamete dek bile yaşayan sevgiler olur. Umut, düş gücünün yarattığı ve insanoğlunun sahip olduğu en büyük değerlerden biridir.
	Her çalışma köyü farklı ekine sahiptir.	Türkiye binlerce çiçekli bir kültür bahçesidir. Her kültürün bir rengi, bir kokusu vardır. Dünyamızın bir çiçeğinin koparılması bir rengin, bir kokunun yok olmasıdır. Tek çiçeğe, tek renge, tek konuya kalmış bir insanlık ve tek dile kalmış bir dünya, cehennemden daha beterdur. Yayım, bir uygarlık etkinliğidir.
AMAC	Üreticiyi sorun çözümüne yönlendirme.	Üreticinin tarımsal yayım çalışması için iklimi oluşturur.
	Anlaksal yardım vererek üreticiyi bilinçlendirir.	Üreticinin algılamadığı sorunları, diğerlerinden ayırarak somutlaştırır, sorunun bilincine varmasını sağlar. Sorunu algılama ve çözme sürecinde alışkanlık geliştirir. Bu içerik, iletişim biçim ve koşullarını belirler.
	İnsan ögesini geliştirmeyi öngörür.	Varolan sorunu çözmede beceri ve alışkanlık kazandırarak üreticiyi kendi işini kendisi görebilir düzeye getirir. Yeniden insani değerler kazandıran iklimi yaratır.
	Birleştirici ve bütünleyicidir.	Hizmet, ayırım yapmadan tüm üreticilere yöneliktir. Bir öncelik olacaksa da, o da çoğunluk yönündedir. Bu da küçük işletme sahibi üreticilerdir. Üreticiyi üretim niteliğine göre destekler, toplumda eşitlik duygusunu güçlendirir. Demokrasi ortamına katkı sağlamayı sürekli göz önünde tutar. Çünkü demokrasi ortamı, tarımsal yayım çalışmasını kolaylaştırır.
	Yayım politikası oluşturmada temeli oluşturur.	Üreticiler ve yaymanların yayım politikasının oluşturulması için örgütlenir, gereksinme ve sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirir.
	Doğa ile insanı bir bütün olarak görüp önemser ve bu bağlamda yayım programını hazırlayıp uygular.	Tarımsal yayım eyleminde ve önerilerinde doğa insan bütünlüğü bağlamında davranır, değerlendirir. Bugün dünya tükeniyor. Birçok hayvanın, birçok bitkinin, birçok böceğin ve birçok kuşun soyu tükendi. Bu bir felakettir. İnsanoğlu bir gün bütünlüğüyle bunu anlayacaktır.
	Üreticiyi etkin bir varlık olarak benimser.	Üreticinin, tüm tarımsal yayım eyleminin başlangıcından bitimine değin tüm süreçlerde etkin olarak çalışmasını temel ilke olarak amacının en başına koyar. İnsanın nasıl yaşayacağı, geleceğinin nasıl olacağını ipuçlarını vermektedir.
	Üreticinin kendine güvenmesini sağlar.	Üreticinin henüz ortaya çıkmamış yetenek ve anlaksal güçlerinin ortaya çıkarması için kendi usunu kullanabileceği ortamı oluşturur.
	Yaymanın ve üreticinin mutluluğuna katkı sağlar.	Yurduna, insanlığa yararlı birey durumuna gelmesini önemser.

⁸ Bu özellikler için lütfen bakınız: Aktaş, 2005, S.54

⁹ Diğer tanımlar için bakınız: Albrecht, 1969; Maunder, 1973; Svanson ve Claar, 1984; Van den Ban ve Havkins, 1996

¹⁰ TKB bünyesinde Değirmenci v.d. (2008) yayımında, Albrecht'in tanım mantığına uygun kaynak gösterilmeden verilmektedir.

¹¹ Tarımsal yayım işlevi, Özçatalbaş v. d. (1998) bölgeler

YÖNTEM	Üretici ile birlikte yapılır.	Üretici adına iş yapmaz. Ancak ona ne ve nasıl yapacağı konusunda anlaksal destekle yardımcı olur.
	Yol gösterici, kolaylaştırıcıdır.	Üreticinin somut, ivedi sorunlarını ciddiye alır; çözümünde yapacağı anlaksal destek ve katkılarla onun güvenini kazanır. Sorun çözümünü, gereksinmelerin giderilmesini kolaylaştırır. Varolan ve doğacak sorunları kendi başına çözebilecek düzeye gelmesini önemser; oraya ulaşmasını destekler.
	Üreticinin bilgi, deneyimleri temelinde yenilikleri inşa eder.	Verdiği güvenle birlikte üreticinin eyleme geçmesini sağlar. Üretici insanı önemser.
	Üreticiyi içten canlandır.	Anlaksal destek yoluyla onu düşünmeye, kendi sorununu üzerinde bilinçlenerek sorunu çözer duruma getirir.
	Katılımcılığı en öne koyar.	Üreticiye ve yaymana yönelik her türlü etkinlikte bu iki kümeyi katar.
	Güncel soruna ve yaşama dayalı çalışır.	Üreticinin ivedi sorunlarının çözümüne öncelik verir.
	Üreticinin öğrenmeye hazır olacağı ortamı hazırlar.	Üreticinin soru soracağı ortamı hazırlar, sorunlarının çözümü konusunda güdüler.
	Uzun süreli, emek, gönüllülük isteyen bir çalışma olduğunu benimser.	Yayman, üretici insanın değişiminin kısa sürede gerçekleşmeyeceğini bilir; ona göre çalışmasını planlar ve yürütür. Yaymanın da işine sahipleneceği iklimi oluşturur.
	Sorun çözümünü yerinde öngörür.	Varolan gerçek sorun ve yaşam sorunlarından hareket eder, masa başı çözümü reddeder. Üreticinin edindiği bilgi ve deneyimleri temelinde yenilikleri inşa eder. Yeni bir insan olmasının ortamını hazırlar.
PROGRAM PLANLAMA	Program planlamayı üreticiyle birlikte yapar.	Sorunun öncelikle üreticinin olduğunu ve çözümün onun tarafından gerçekleştirileceğinden üreticisiz program planlama yapmaz.
	Bütüncüdür, ayrımcılık yapmaz.	Tüm üreticilere hizmet ederek diğerlerini desteksiz bırakmaz. Toplumda eşitliğe katkıda bulunur. Üreticiyi, üretim ve üretim dışı sorunlarıyla bütün olarak görür.
	Üreticiye kılavuzluk yapar.	Üreticinin sorun konusunda özgürce karar vermesine ortam hazırlar. Üreticinin istediği doğrultuda anlaksal destek verir.
YAYMAN EĞİTİMİ	Yaymanın gereksinme ve sorunlarını yanıtlıydır.	Sorunlardan bağımsız kuramsal eğitim yerine, iş ortamındaki somut sorunların çözümünü ele alır. Yaymanın içsel güdülenmesi ortamını oluşturmayı en başa koyar.
	Eğitim, güncel ve stratejik sorun çözümüne yöneliktir.	İvedi sorun çözümlerine ek olarak üreticiyi ileride kazanması gereken özelliklere göre hazırlayacağı iklimi sağlama konusunda eğitir.
İLİŞKİ	Yayman alçak gönüllüdür.	Üreticiyi küçümsemez, önemser. Yaymanın kendine güvendiğinden kendini üreticinin karşısında değil, onun yanında görür; öyle de yapar. Ortamda varolan gerginliği azaltarak giderir.
	Yayman ile üretici eşdeğerdir.	Bir şeyi söylemek, yinelemek, özümsemek değildir. Özümsemek, onu uygulamaktır. He ikisi de insandır. Doğuştan eşittir. Eğitim, servet farklılığı eşitliği bozamaz.

arası dengesizlikleri önleyeceği biçiminde abartmaktadır.
¹² Bu özellik, van den Ban ve Hawkins (1996) ve Svanson'da (1990) çok belirgindir.

¹³ Türkiye'de tarımsal Yayım'ın tarihçesi şimdiye değin bu konuda yazılanların bütünlmesi ve bu çalışmada oluşturduğumuz anlayışla başka bir çalışmanın konusu olacaktır. Burada mutlak gerekli özelliklere değinilmiştir.

¹⁴ Askeri güçlerce, Hohenheim Üniversitesi kapsamında abd modeline göre bir Tarımsal Yayım ve Haberleşme kürsüsü kurdurulmuştur. Prof. Dr. H. Rheinvald da kürsünün başkanı yapılmıştır. Ancak bu dönem içerisinde abd'ye bir dizi eleman gönderilmiş ve oradaki tarımsal yayım çalışmaları konularında doktora (Mössner,1958) ve benzeri çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kuşkusuz daha sonraları kürsü çalışanları abd modelini aşmışlardır. H. Rheinvald, *Aktaş'ın doktora danışmanı H. Albrecht'in doktora danışmanıdır. Aktaş, 1969 yılında anılan üniversitede doktora başladığı günlerden kısa bir süre önce anılan profesör vefat etmiştir. Üniversite'de onun adına düzenlenen anma törenine o enstitünün bir elemanı olarak katılmıştır.*

¹⁵ TKB'de 1985 gerçekleştiren yeniden örgütlenmeden sonra anılan bu birimleri kapatılmıştır. Bu da kırsal alana yönelik tarımsal yayım hizmetinin giderek gözden çıkarılmasına bir işaret olarak görülebilir.

¹⁶ Bunun en tipik örneğini Köy Romanları alanının en önemlisi temsilcisi Fakir Baykurt'un "Amerikan Sargısı" adlı romanı vermektedir. Baykurt'a Batı Almanya'da gerçekleştirdiği bir söyleşide Aktaş'ın kendisine yönelttiği "Bu romanını Tarımsal Yayım'ı bilerek mi yazdınız?" sorusunu şöyle yanıtlamıştır: Tarımsal Yayım'ın ne olduğunu bilmediğini, kendi gözlemleri ve romancılık anlayışı temelinde romanı yazdığını belirtmiştir.

¹⁷ "Yayım" sözcüğü doğru yazılmıştır. O zamanlarda "yayım" sözcüğü yerine "yayım" sözcüğü kullanılmıştır. Bunun temelinde yanlış çeviri ve konunun uzmanı olmayış yatmaktadır.

¹⁸ Bu alanda ilk doktora yapan O. Kural Ziraat Fakültesi'nden ayrılarak T.C. Ziraat Bankası'na geçiş yapmıştır.

¹⁹ Bunun eleştirel değerlendirmesi için bakınız: Taluğ ve Tatlıdil, 1986

²⁰ Osmanlı Devleti, geniş halk yığınlarına bir "kerim baba" görünümü vermeyi ön planda tutmuştur. "Kerim baba" olma özelliğini tüm ekinsel, ekonomik, siyasi ve asayiş alanlarında benimsetmek istemiştir. Özellikle duraklama döneminde yerel ve bölgesel derebeylerin, eşkiyaların, soyguncuların kırsal alanda yaşayan insanlara toplumsal yaşamın her alanında derin etkiler bırakan baskılarına karşı Osmanlı Devleti halkı koruyucu bir özellikte ortaya

çıkmıştır. Anılan yerel ve bölgesel derebeyi ve zorbalarla mücadele etmiştir. Halk göreceli de olsa düzenli bir yaşam ortamını yakalamıştır. Oysa gerçekte devlet, kendi egemenliğini tehdit eden bu öğeleri denetim altına alma amacını gütmüştür. Başka deyişle, devletin varlığını tehdit eden anılan yerel zorbaların temizlenmesi sonuç olarak halkı koruma biçiminde ortaya çıkarılmasına özel bir çaba gösterilmiştir. Devletin bu yaklaşım biçimi, kırsal halkı bir özne olarak görmekten çok, nesne olarak algıladığının bir imgesidir. Yönetilen halk kesimlerine nesne olma niteliği biçilmiştir. "Baba" kendi çocuklarına, tebaasına sunduğu hizmetlerin görece bir bölümünü karşılıksız sunması doğal görülmelidir.

²¹ Kinyas Kartal yıllar sonra yaptığı açıklamada, Köy Enstitüleri'nin yerel güç odaklarının hükümet üzerinde olan denetimini azaltacağından karşı çıktıkları belirtmiştir. Bakınız: Eşme: 2009

²² Devlet, tarımsal üretici ilişkisi, özellikle tıp yazılı kaynaklarında hekim-hasta ilişkisini açıklayan "Babacan model"e benzetilebilir. Çünkü hekim yerini devlet, hastanın yerini de kırsal alandaki mahrumiyet koşullarına mahkum, eğitimsiz, ülke ekonomisi, toplumundan kopuk tarımsal üreticiler almaktadır.

²³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Özkaya, 1996

²⁴ Ayrıca, uygulamada tarımsal yayım örgütünün araştırma kuruluşlarıyla bu anlamdaki ilişkisi düzensiz ve işbirliği işlevsizdir.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Aktaş, 2000

²⁶ Karşılaştırmız: Aktaş, 2002b

²⁷ Kuşkusuz bunun tersi de olabilir. Ancak bu niteliği oluşturacak toplumsal-ekonomik yapı mevcut değildir.

²⁸ Bu anlayışın temelinde dünyada tek devlet, tek dil, tek bayrak, tek ordu, tek eğitim sistemi vb. bir dizge gerçekleştirilmenin bulunduğu kimi kaynaklarca dillendirilmektedir.

²⁹ Bu özelliği, Türk halkı tarımsal üretici baba ile oğul arasındaki ilişkide belirgin bir biçimde dile getirmiştir. "Oğlum vali olamazsın demedim, insan olamazsın dedim."

³⁰ Anlaksal destek için bakınız. Aktaş, 2005

³¹ İnsan hakları bildirgesine durmadan yeni haklar ekleniyor ve bu eklemeler bile şimdiden yetmiyor. Demokrasilerde her şey gittikçe de saydamlaşacak, yeni anlamlar kazanacak.

KAYNAKÇA

- Akkoyun, F. 2007. Psikolojide Çözümleme Yaklaşımı Transaksiyonel Analiz, Ankara, 290S.
- Aksinn, G.H. 1988. Guide on Alternative Extension Approaches. Roma, 148S.
- Aktaş, Y. 1976. Landwirtschaftliche Beratung in einem Bewaesserungsprojekt der Südtürkei. Saarbrücken. S.5-6
- Aktaş, Y. 2000. Şanlıurfa Tar. İl Md. Bitki Koruma Şb. Harran Ovası'nda Yürütülen Pamukta Entegre Örnek Çiftçi Mücadele Çalışmasının Bir Değerlendirme Denemesi. HR.Ü. Yayın no.1, Ş. urfa, 73S.
- Aktaş, Y. 2002a. Tarımsal Yayım Bilimdalı'nda Kavram Sorunu. HR.Ü.Z.F. Dergisi, 6(3-4), 1-15, Şanlıurfa,
- Aktaş, Y. 2002b. Tarımsal Yayım'ın Felsefesi. HR.Ü.Z.F. Dergisi 2002, 6 (1-2):75-86, Şanlıurfa
- Aktaş, Y. 2005. Tarımsal Yayım ve Haberleşmeye Giriş. Trabzon, 283S.
- Albrecht, H. 1969. Innovationsprozesse in der Landwirtschaft. SSIPe. V. Saarbrücken, 362 S.
- Anonim. 2004. Denemeler Eleştiriler. Orhan Burian. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2. Basım, Ankara, 370S.
- Arensberg, C.M. 1954. The Community Study Method, The

- American Journal of Sociology, Sept.
- Birdoğan, N. 1990. Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik. Hamburg Alevi Kültür Merkezi, Hamburg
- Cinemre, H.A. ve Demiryürek, K. 2002. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. O.M.Ü.Z.F. Ders Kitabı, No:17, Samsun. 152 S.
- Çalgüner, C. 1957. B. A. Nebraska Eyaletinde Ziraat ve Ziraat Teşkilatı. A.Ü.Z.F. Yayın.10, Ankara.
- Değirmenci, Y., v.d. 2008. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık. Ankara, 424S.
- Ertürk, N., 2006. Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul 22.07. 06, S.2
- Eşme, İ. 2009. Köy Enstitüleri neden kuruldu, neden kapatıldı? Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul, 14.04. 09
- Freire, P. 1980. Paedagogik der Unterdrückten. Bildung als Praxis d. Freiheit. rororo, Hamburg, 157S.
- Kelsey, L.D., C.C. Hearne. 1949. Cooperative Extension Work. Ithaca, New York.
- Kumuk, T. 1995. Tarımda Yayımın Önemi. E.Ü.Z.F.D. C.:32 Sayı:1, İzmir
- Kural, O. 1963. Türkiye Ziraatında Zirai Yayın Meseleleri ve Tatbikatı. A.Ü.Z.F. Ankara. Yayın: 207,75 S.
- Maunder, A.H. 1973. Agricultural Extension: A Reference Manual (Abridged Version). Roma, 270S.
- Mössner, K. 1958. Die Wertung der landwirtschaftlichen Beratungsarbeit (Extension Evaluation) in den USA. Diss. Landw. Hochschule Hohenheim, 114S.
- Özkaya, T. 1996. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Ders Kitabı. E.Ü. Z. F. Yayınları, No:520, İzmir, 170 S.
- Svanson, E.B. 1984. Agricultural Extension: A Reference Manual (Second Edition). Roma, 262S.
- Svanson, B.E., Claar, J.B. 1984. The History and Development of Agricultural Extension. Agricultural Extension. A Reference Manual. Second Edition. FAO, Rome, S.1-20.
- Şenocak, C. 1967. Yayım ve Haberleşme. Güzel Sanatlar Matbaası. Ankara, 439S.
- Taluğ, C. ve Tatlıdil, H. 1986. Tarımsal Yayım Hizmetlerinin Düzenlenmesi. GAP Tarımsal Kalkınma Sempozyumu, 18-21 Kasım 1986, S. 595-613, Ankara Üniversitesi Basımevi
- Taluğ, C. ve Tatlıdil, H. 1993. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. A.Ü.Z.F. Ders Notu. Ankara, 198S.
- Tonguç, İ.H. 1998. Eğitim Yolu İle Canlandırılacak Köy. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 751S.
- Türk Dil Kurumu. 1971. Türk Dili Dergisi. Sayı: 238, Ankara, S.307
- Türk Dil Kurumu. 1974. Türkçe Sözlük. 6. Baskı, Ankara, S.858
- Türk Dil Kurumu. 1979. Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü XI, U-Z. TDK yayınları sayı: 211/11 Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, S. 4213 4214
- Türkay, K. TDK Terim Uzmanı, sözlü görüşme. Ankara, 1976.
- Van den Ban, A.V. ve Havkins, H.S. 1996. Agricultural Extension. 2. Edition Oksford London, Edinburgh, Madlen, Paris. 294 S.
- Vilson, M.C. ve Gallup, G. 1955. Extension Teaching Methods and other Factors that Influence Adoption of Agricultural and Home Economics Practices. Washington, D.C. USDA. F. Extension Service Circ. 495.
- Yurttaş, Z. 2000. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. A.Ü.Z.F. Yayınları No: 67, Erzurum.

Yazar Notu:

Sunduğumuz bu makalede dikkatinize sunmak istediğimiz iki özellik bulunmaktadır. Bunlar, yazım hatası değildir.

1. Makalede “AB ve ABD” kısaltmaları özellikle küçük harfle yazılmıştır. Bu kısaltmalar, tek tek sözcük olarak bu makalede sunulan görüş bütününe içerisinde bir anlamı vardır. Bu yazım biçimi, onların metin içerisinde bireyselleşmesidir. Makaleye öz değil, biçimsel bir katkıdır. Biçim, öze bağlantılı ve özün bir türevidir. Makalede sunulan görüşü, bir biçimde temsil eder. Makalenin kendine özgü olan ruhunun biçimsel bir söylemidir.

2. Türkçe abc'de “w,x” gibi harfler bulunmadığından yerlerine Türkçe harfler yeğlenmiştir. Örneğin, Aksinn, Vilson, Havkins gibi.

Türkçe abc'de bulunan “ı,ş,ç,ğ” gibi harfler ad ve soyadlarımızda varsa, diğer dillerdeki yayınlarda buna özen gösteriliyor mu?

Kuşkusuz Türkçe'nin bilim dili olabilmesi için en azından bu yazım kurallarına bilim insanları gereken özeni gösterme; Türkçe bilinci oluşum ile gelişimine katkıda bulunma gibi bir sorumluluğu yok mudur?

Sorumlu Yazar

Yaşar AKTAŞ

yaktas@harran.edu.tr

Geliş Tarihi :04.11.2009

Kabul Tarihi :25.02.2010